

Korykos Kalesi'nde Açığa Çıkarılan Kilise ve Konut Örneği

Church and Housing Sample Exposed at Korykos Castle

Şener YILDIRIM*
Taner AKAR**

Özet

Korykos Kalesi, Mersin İli Erdemli İlçesi, Kızkalesi Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. İç ve dış sur şeklinde iki kademeli sur duvarlarıyla çevrili olan kale, farklı formlarda olan kulelerle desteklenmiştir. Orta Çağ'a tarihlendirilen kale içerisinde 2021-2024 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında bir takım mekanlar açığa çıkarılmıştır. Yapılan kazı çalışmalarıyla, çalışması tamamlanan ve "B-3" olarak isimlendirilen bir konut yapısı ile "Batı Kilisesi" olarak isimlendirilen tek nefli bir kilise bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu her iki yapı da kalenin batı iç sur duvarının yaklaşık 20 metre doğusuna konumlandırılmıştır.

Kilise dikdörtgen planlı ve tek nefli olarak inşa edilmiştir. Doğusunda yer alan apsisi içten ve dıştan yarım daire planlı olarak inşa edilmiştir. Naosa iki kapı ile girilmektedir. Bu kapılardan biri naosun batı duvarının merkezinde, diğeri ise güney duvar üzerinde yer almaktadır. Kilisede gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında yapının zemininde kısmen korunmuş olan ve farklı geometrik forma sahip *opus sectile* bir zemin açığa çıkarılmıştır.

"B-3" isimli yapı ise kilisenin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Kazı çalışmalarından önce moloz dolgu ile kaplı olan alan, çalışmalarla birlikte tamamen açığa çıkarılmıştır. Mekân, yaklaşık olarak dikdörtgen planlıdır. Biri batıda diğeri ise kuzeyde olan iki kapı açıklığı yer alır. Mekânın batı kapısının ön kısmında bir sarnıç ve su teknesi yer almaktadır. Yine kazılar sırasında yoğun miktarda ele geçen küçük boyutlu üretim donanımları, yapının işlevi hakkında öneriler getirmeye olanak sağlamaktadır. Yapının zemini tamamen kireçtaşı malzemelerle kaplanmış ve bunların büyük bir kısmı korunmuştur. Duvarları ortalama 1 metre yüksekliğe kadar korunmuş olan duvarlarının iç mekana bakan kısmı ile mekanın yaklaşık merkezinde yer alan devşirme sütunlarla, yapının örtüsünün taşındığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Korykos, Orta Çağ, Kale, Kilise, Konut*

* Şener YILDIRIM, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, Yenişehir- Mersin/TR. E-posta: seneryildirim@mersin.edu.tr Orcid No: 0000-0002-9476-6431

** Taner AKAR, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, Yenişehir- Mersin/TR. E-posta: tanerakar4@gmail.com Orcid No: 0000-0002-8829-0975

Abstarct

Korykos Castle is located within the borders of Kızıkalesi Neighbourhood in Erdemli District of Mersin Province. The castle, surrounded by two-tier fortification walls in the form of inner and outer walls, is supported by towers in different forms. A number of spaces were uncovered during the excavations carried out between 2021-2024 in the castle, which is dated to the Middle Ages. A residential building named as 'B-3' and a single nave church named as 'West Church' are the subject of this study. Both of these structures are located approximately 20 meters east of the west inner fortification wall of the castle.

The church was built with a rectangular plan and a single nave. The apse in the east was built in a semicircular plan inside and outside. The naos is entered through two doors. One of these doors is located in the centre of the west wall of the naos and the other one is located on the south wall. During the excavations carried out in the church, a partially preserved opus sectile floor with a different geometrical form was uncovered on the floor of the building.

The building named 'B-3' is located in the northwest corner of the church. The area, which was covered with rubble fill before the excavations, was completely exposed during the excavations. The space is approximately rectangular in plan. There are two door openings, one on the west and the other on the north. There is a cistern and a water trough in front of the western door. Small sized production equipment recovered in large quantities during the excavations allow us to make suggestions about the function of the building. The floor of the building was completely covered with limestone materials and most of them were preserved. The walls are preserved up to an average height of 1 meters. It is understood that the walls facing the interior and the spolia columns in the approximate centre of the building carried the cover of the building.

Keywords: *Korykos, Medieval, Castle, Church, Residence*

Batı Kilisesi

Kalenin batı iç sur duvarının yaklaşık 20 metre doğusuna konumlandırılmış olan kilise, 2022 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla tamamen açığa çıkarılmıştır. Kilisenin kuzeyi ve doğusundan konut birimleri yer alırken, güneyinde ise 2024 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla bir şapel açığa çıkarılmıştır (Yıldırım-Akar 2023: 136-138).

Tek nefli olan yapı içten 4,30 x 8,95 metre ölçülerindedir (apsis hariç) ve yapıya iki kapı açıklığı ile girilmektedir. Bunlardan biri batı duvar üzerinde, diğeri ise güney duvar üzerinde yer almaktadır (Görsel 1-2).

Doğuda yer alan apsis içten ve dıştan yarım daire planlı olarak tasarlanmıştır. Apsis şevli olarak düzenlenmiş tek pencere açıklığı ile aydınlatılmıştır ve bu pencere açıklığının iki kenarında sütunceler kullanılmıştır. Akhantus bezemeli olan bu sütuncelerden ikisi de büyük oranda tahrip olmuştur.

Yapı doğuya doğru ortalama 0,20 metrelik kademe oluşturarak apsise doğru daralmaktadır. Bu daralan yerde apsis zemini, kilisenin mevcut zemininden daha yüksek tutulmuştur.

Kilisenin doğu ve kuzey duvarları oldukça iyi durumda korunmuşken, batı ve güney duvarları büyük oranda yıkılmıştır. Bu duvarlardan kuzey duvar 7,23 metre yüksekliğindedir. Bu duvarda yerden 5,25 metre yüksekliğe konumlandırılmış olan kemerli iki pencere açıklığı yer alır. Bu pencere açıklıklarından batıdaki, yapının batı duvarından doğruya doğru 2,00 metre uzaklıkta yer alır. 0,60 metre genişliğe sahip olan bu açıklık 1,45 metre yüksekliğe sahip ve kemerli olarak düzenlenmiştir. Pencerenin içi sonraki dönemlerde moloz taş kullanılarak kapatılmıştır. Pencerenin hemen alt kısmında 0,57 x 0,57 metre ölçülerinde olan bir açıklığın yapının ilk inşa evresinde pencere açıklığı olarak tasarlandığı ve pencerelerin ilk olarak bu seviyede inşa edildiği, fakat daha sonra inşa aşaması devam ederken bu açıklığın örüldüğü ve bir üst kotta biraz daha geniş olacak şekilde açıldığı görülmektedir. (Görsel 3)

Kuzey duvar üzerindeki diğer pencere açıklığı ise bu batıdaki pencerenin doğu köşesinden 2,10 metre daha doğuda yer alır. 0,56 x 0,45 metre ölçülerinde ve kemerli olan bu pencerenin de alt kısmında daha dar bir açıklığın batıdaki pencerede olduğu gibi sonradan kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır. (Görsel 3)

Kuzey duvar üzerinde ortalama 0,17 x 0,20 metre ölçülerinde olan hatıl yuvaları yer alır. Ayrıca duvarın iç kısmı kısmen soyulmuş ve taşları yapının içerisine dökülmüştür. Bu dökülen alanın doğusunda, batı köşesi kilisenin batı duvarından 4,60 metre daha doğuda yer alan bir kemerli niş yer alır. 0,45 metre derinliğe sahip bu niş 0,85 metre genişliğe sahiptir. Nişin yüzeyi büyük oranda dökülmüştür. (Görsel 3)

Kilisenin batı duvarının kuzey kısmı kısmen, kapı açıklığı dahil olmak üzere güneyi ise büyük oranda yıkılmıştır. Bu açıklığın kuzey köşesi, yapının kuzey duvarından (iç köşeden) güneye doğru 1,35 metre uzaklıkta yer alır ve 1,40 metre genişliğindedir. Kapı açıklığının kuzey ve güney kenarlarına söveler kırık durumda kısmen korunmuştur. Bunlardan kuzey söve 0,30 x 0,50 metre; güneydeki söve ise 0,20 x 0,50 metre ölçülerindedir. Bu açıklığın eşik taşı ise korunmuş ve üzerinde mil yuvaları yer almaktadır. (Görsel 4)

Batı duvarın kuzey köşesinde bir pencere açıklığının kuzey kenarı kemer başlangıç seviyesine kadar korunmuştur. Bu pencere açıklığının kuzey kenarı, kilisenin kuzey duvarından güneye doğru 1 metre uzaklıkta yer alır.

Kilisenin güney duvarı genel olarak mevcut zeminin ortalama 1,30 metre üzerinde korunmuştur. Bu duvarın yaklaşık olarak merkezinde bir kapı açıklığı yer alır ve bu açıklık ile güneyde yer alan şapelle bağlantı sağlanır. Kapı açıklığının hemen ön kısmında kazı çalışmalarında devrilmiş durumda bir kısmı kırık durumda olan lento ve söve ele geçmiştir (Yıldırım-Akar 2023: 136-138). Bu veriler, kapı açıklığının lento ve söveli olarak düzenlendiğini göstermektedir. Mevcut açıklık 1,70 metre genişliğindeyken hem harç izleri hem de eşik taşından dolayı bu açıklığın 1,20 metre genişliğinde olduğunu önermek mümkündür. Kapı açıklığında yer alan eşik iyi durumda korunmuş ve üzerinde farklı ölçülerde beş mil yuvası bulunur. (Görsel 5)

Kilisenin apsis duvarı yarım kubbeye kadar korunmuştur. Tek pencere açıklığı ile aydınlatılan apsis, 1,90 metre derinliğinde ve 3,40 metre genişliğindedir. Apsiste yer alan ve 1,06 metre yüksekliğe sahip olan pencere açıklığı, iç kısımda 0,84 metre ve daha genişken, kademe oluşturarak dışa doğru 0,38 metre kadar daralmaktadır. Pencere açıklığının içe bakan kısmında akantus yapraklarıyla bezenmiş olan sütunceler yer almakta ve bunlar büyük oranda tahrip olmuştur. (Görsel 6) Pencerenin dış kısmında ise yeckpare devşirme bloklar kullanılmıştır. Bunlardan kuzey köşede yer alan bloğun üzerinde üç kolu korunmuş olan bir “*Malta Haçı*” yer alır ve bu bloğun üst kısmı kesildiği için haç kolu da kesiktir.

Kilisenin mevcut zemininde daha yüksek tutulan bemada, kuzey ve güney duvarlarda karşılıklı duran iki niş yer almaktadır. Bu nişlerden güneydekinin derinliği 0,45 metre; genişliği 0,61 metre ve yüksekliği ise 1,04 metredir. Bu niş kuzey duvarda yer alan nişten farklı olarak kemerli olarak düzenlenmiş ve nişteki taşların bir kısmı dökülmüştür (Görsel 6). Kuzey duvarda yer alan nişin ise derinliği 0,38 metre, genişliği 0,65 metre ve yüksekliği ise 1,07 metredir. Bu niş kemerli olarak düzenlenmiştir.

Kilisenin güneybatı köşesinde, 0,28 x 0,30 metre ölçülerinde olan bezemeli, devşirme bir blok *in situ* durumda korunmuştur. Bu bloğun benzer bir parçası da kilisenin kuzeybatı köşesinde moloz dolgu içerisinde ele geçmiştir. Bu iki blok köşelerde seki işlevinde kullanılmış olmalıdır. Bu bloklardan güneybatıdaki bloğun sıvalı ve fresko ile bezenmiş olan duvarın önüne sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. (Görsel 7)

Kilisenin zemini farklı geometrik bezemelerden oluşan *opus sectile* zemin döşemeleri ile kaplanmıştır. Bu kaplamaların çok büyük bir kısmı kazı çalışmaları sırasında dağılık durumda saptanmıştır (Yıldırım-Akar 2023: 136-138). Korunmuş olan alanlarda ise farklı boyutlarda olan bu zemin kaplamalarının merkezde büyük dairesel bir alan onun da kuzeyinde korunmuş ve bu büyük daire ile bağlantılı daha küçük bir daire daha korunmuştur. Bu merkezde korunmuş olan dairesel bezemenin diğer üç tarafında da benzer daha küçük dairesel bezemenin yer almış olması muhtemeldir. (Görsel 8)

Kilisenin duvarları içten sıvanmış ve freskolarla bezenmiştir. Yapının kuzeybatı köşesinde korunmuş olan sıvada, beyaz boya kullanılarak dairesel bir bezeme işlenmiştir. Bu bezemenin etrafında da farklı boylar kullanılarak yapılmış bezemeler olsa da kötü durumda olduğu için anlaşılmamaktadır. Yapının batı duvarının kuzey köşesinde de yine sıvalar kısmen korunmuştur. Korunmuş olan sıvaların iki katlı olduğu ve yapının farklı dönemlerde sıvandığı anlaşılmaktadır. (Görsel 7)

Kilisenin batısındaki alanının döşemesi kireçtaşlarıyla kaplanmıştır. Kilisenin batı cephesinin hemen önünde devşirme bir sütun başlığı ters bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu sütun başlığının bu şekilde kullanımı kalede kazısı yapılan alanlarda sıkça görülen bir uy-

gulamadır. Bu uygulama, yapıların üst örtüsünü taşıyan ahşap dikmeler için kaide işlevinde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bu sütun başlığından dolayı da kilisenin hemen önünde ahşap bir sundurmanın yer almış olabileceği önerilebilir.

Kilisenin duvarları kaba yonu taşlar ve harç kullanılarak inşa edilmiştir. Anca kilisenin apsisinin iç kısma bakan yüzünde ise daha büyük boyutlu ve düzgün kesme taşlar kullanılmıştır. Apsinin örtüsünde yapıdan kullanılan kireçtaşından farklı olarak olukça hafif taşların kullanıldığı görülmektedir.

B-3 Mekânı

B3 Mekânı, Batı Kilisesi'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Mekânda 2022 yılında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiş ve yapı tamamen açığa çıkarılmıştır (Yıldırım-Akar 2023: 138-139. Mekân, 6,60 x 9,46 metre ölçülerinde dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Bu mekâna iki kapı ile girilmektedir. Bu kapı açıklıklarından biri batı duvarın kuzey kısmında, diğeri ise kuzey duvar üzerinde yer alır. (Görsel 9)

Mekânın duvarları ortalama 1,20 metre yüksekliğine kadar korunmuşken, sadece güney duvarı ortalama 0,80 metre yüksekliğine kadar korunmuştur. Bu duvarlardan kuzey, güney ve batıdaki duvarlar ortalama 1 metre kalınlığa sahipken, doğudaki duvar 0,60 metre kalınlığındadır.

Yapıya giriş sağlayan açıklıklarından kuzey duvar üzerindeki açıklık, kuzey duvarın batı kısmına yakın yerde konumlandırılmıştır. Bu açıklığın sonraki dönemlerde üç sıra örülerek yükseltildiği anlaşılmaktadır. 0,90 metre genişliğe sahip olan bu açıklık, batı duvarın iç köşesinden doğuya doğru 1,70 metre uzaklıkta yer almaktadır. Ayrıca kuzey duvarda birtakım bozulmaların olduğu ve sonradan onarıldığı anlaşılmaktadır. (Görsel 10)

Mekânın batı duvarı kısmen korunmuştur. Bu duvarın kuzey ucunda yapıya girişi sağlayan ikinci açıklık yer alır. Bu açıklık, mekânın kuzey duvarından güneye doğru 0,23 metre uzaklıktadır. 0,97 metre genişliğe sahip olan bu açıklığın ön kısmında bir su teknesi ve sarnıç yer almaktadır. 0,64 x 1,20 metre ölçülerindeki bu su teknesi kireçtaşı malzemelerden yapılmış ve mekânın iç kısmına doğru olan kısa kenarında bir gider deliği mevcuttur. Kapı açıklığının yaklaşık merkezine denk gelen kısımda yer alan sarnıç ise yaklaşık 7 metre derinliğe sahiptir. İç kısmının yanlara doğru genişletilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak sarnıcın ağız kısmından yapının batı duvarına doğru devam eden bir su kanalı görülmektedir ve bu durum da yapının çatısındaki suların toplanarak bu sarnıca ulaştırıldığı anlaşılmaktadır. 0,42 metre çapında olan sarnıcın ağız kısmı ile kapının eşiği hemzemin olarak düzenlenmiştir. (Görsel 11)

Batı duvara bitişik olarak iç mekâna bakan kısma üç sütun yerleştirilmiştir. Bu sütunlardan güneyde yer alanlar yan yana gelecek şekilde iki sütun bitişik olarak eklenmiş, daha kuzeydeki sütun ise tek bir sütun şeklindedir.

Mekânın doğu duvarı mevcut zeminin üzerinde korunmuştur. Duvarın iç mekâna bakan kısmında, duvara bitişik olarak üç devşirme sütun belli aralıklarla yerleştirilmiştir. Bunlardan ilki mekânın güney duvarından kuzeye doğru 1,98 metre uzaklığa konumlandırılmıştır. Diğer ikisi ise mekânın kuzey duvarından güneye doğru 1,66 metre uzaklıkta ve yan yana gelecek şekilde yerleştirilmiş ve bunlar çifte sütun şeklindedir.

Mekânın batı ve doğu duvarlarının iç mekâna bakan yüzlerine eklenmiş olan bu sütunların karşılığı, mekânın yaklaşık olarak merkezine yerleştirilmiş olan sütunlarla sağlanmıştır. Mekânın merkezinde serbest durumdaki sütunlar birbirlerine bitişik ikişer sütun şeklinde tasarlanmıştır. Hem duvar diplerindeki hem de merkezdeki serbest sütunların ortak bir yüksekliği yoktur.

Kazı çalışmalarının tamamlanmasıyla, mekânın zemini tamamen açığa çıkarılmış ve bu zeminin kireçtaşlarıyla kalanmış olduğu görülmektedir. Bu kaplamalar arasında, doğu duvarın güney kısmında yer alan yay şeklindeki bir devşirme taşın da bu zemin kaplamasının içerisinde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca mekânın zemininde yoğun bir dalgalanmanın olduğu ve bazı yerlerde çukurların oluştuğu görülmektedir. Bu durum da mekânın üzerine inşa edildiği sarnıç ve zeminde kullanılan topraktan kaynaklı olması muhtemeldir.

Mekânda gerçekleştirilen çalışmalar sırasında yoğun miktarda seramik parçaları ele geçmiştir. Günlük kullanıma ait olan seramiklerin sırlı ve sırsız örnekleri mevcuttur. Bu sırlı parçalar arasında çok renkli sırlı, tek renk, kazıma, ince ve kalın *sgraffito* örnekleri ile *champleve* ve akıtma tekniğinde boyanan örnekler mevcuttur.

Mekanda özellikle havan, ezme taşları, süzgeç gibi çok sayıda mutfak malzemesi ile mekanın kuzeydoğusunda yoğun kül ve içerisinde ise hayvan kemikleri tespit edilmiştir.

Değerlendirme

Farklı inşa evreleri olduğu anlaşılan Korykos Kalesi'nin korunmuş olan mevcut hali araştırmacılar tarafından 1098/99 yılında Kilikia Ermeni Krallığı Dönemi'nde inşa edilmiş olduğu önerilmiştir (Edwards 1987: 163).³ Ancak bazı araştırmacılar özellikle deniz kalesiyle (Kızkalesi) birlikte Korykos Kalesi'nin (kara kalesi) inşasını I. Aleksios'un saltanatına dayandırmaktadır. İmparatorun kızı Anna Komnena'nın Eustathius isimli birisini amiral olarak gönderdiği ve amiralin Silifke ile Korykos'u tahkim etmekle görevlendirildiğini anlatır (Anna Komnena: Aleksiad).

Korykos Kalesi'nin iç kısmının yoğun moloz ve çalılarla kaplanış olmasından dolayı içerisinde yer alan ve ayakta kısmen korunmuş olan yapılar arasında üç kilise/şapel ile sarnıç gibi az sayıda yapının moloz dolgu üzerinde takip edilmiş olması, araştırmacıların bu yapılar için getirdikleri önerileri sınırlandırmış ve diğer yapıların ise planları veya durumları hakkında öneriler getirmelerini engellemiştir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan yapılardan Batı Kilisesi, yakın bir döneme kadar neredeyse örtü seviyesine kadar korunmuş, fakat daha sonrasında güney ve batı duvarları yıkılmıştır. Bu yapının Herzfeld-Guyer tarafından yayımlanan 1930 tarihli çalışmadaki fotoğrafında ve sözlü ifadesinde hem güney duvarının hem de batı duvarının ayakta olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca mekanın batı duvarında üç pencere açıklığının yer aldığı ve buna ek olarak yapının iki yana eğimli bir çatı sistemine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Herzfeld-Guyer 1930: şek. 190).

1930 tarihli olan söz konusu çalışmada yayımlanan fotoğrafta, kilisenin batı duvarının üzerindeki bu pencerelerden ikisi daha alt kotlarda ve yan yan, biri ise bunların yaklaşık olarak merkezinde ve üstte yer alacak şekilde kemerli üç pencerenin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca yapının batısındaki kapı açıklığının üst kısmının ise yaylanmış olduğu görülmektedir (Edwards 1987: fig. 190). Bu verilere ek olarak kazı çalışmalarında yoğun miktarda ele geçen çatı kiremitleriyle birlikte yapının iki yana eğimli çatısının üstünün kiremitlerle kaplanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca lentolu olarak düzenlenmiş olan batıdaki kapı açıklığının ise fotoğrafta üst kısmında hafifletme kemerinin yer almış olduğu anlaşılmaktadır. (Görsel 12)

³ Herzfeld-Guyer ise Korykos Kalesi'nin 1206'dan kısa bir süre önce inşa edilmiş olmasının güçlü bir ihtimal olduğunu önermiştir. Bkz. Herzfeld-Guyer, 1930, 188.

Batı Kilisesi'ndeki kazı çalışmaları sırasında zemin seviyesinin hemen üstünde yoğun bir yanık tabakasının olması ile bu tabaka içerisinde ele geçen İslami sikke (Yıldırım-Akar 2023: 136-138), kilisenin çatısının en azından kalenin 1448 yılında Karamanoğulları tarafından ele geçmiş olduğu (Edwards 1982: 174; Edwards 1987: 163) süreye kadar kullanıldığı ve bu dönemden sonra yakılarak tahrip edildiğine dair veriler sunmaktadır.

Edwards, Batı Kilisesi'ni *Y Şapeli*' olarak isimlendirmiş ve yapının duvar tekniğinden dolayı Ermeni Krallığı Dönemi'nde inşa edilmiş olduğunu önermiştir (Edwards 1987: 165). Ancak hem kale içindeki diğer yapılar hem de bölgede Kilikia Ermeni Krallığı tarafından inşa edildiği düşünülen yapıların plan ve duvar tekniği uygulamasından farklı olmasından dolayı, bu yapının Kilikia Ermeni Krallığı döneminde inşa edilmiş olduğunu önermek pek olası değildir.

Kilisenin duvarları, yapının genişliğine oranla yüksek tutulmuş olması ve pencere açıklıklarının da yine oldukça yüksek seviyede yer almış olması, yapıda bir orantısızlık ortaya çıkarmıştır. Bu durum yapını güneyinde yer alan İki Katlı Yapı (Saray Yapısı) gibi, etrafındaki yapılar da hesaba katılarak mekânın iç kısmının aydınlatılması için pencere açıklıkları yüksek kotlarda açılmış olduğunu göstermektedir. Hem yapının inşa edildiği konum ile hem de kazılarda elde edilen veriler ve duvar tekniği, bu kilisenin Ermeni Krallığı Dönemi'nden önce inşa edildiği düşünülen kalenin ilk evresi ile Ermeni Krallığı Dönemi'ndeki inşa ve güçlendirme evrelerinden önce inşa edilmiş olduğunu önermek mümkündür.

Ayrıca Kilisede kullanılmış olan zemin döşemelerinde, merkezde daha büyük dairesel bir döşeme ve bunun dört yanında ise daha küçük dairelerin yer aldığı örneklerin başta İstanbul olmak üzere Orta Çağ'da Bizans yapılarında sıkça tercih edildiği görülmektedir.⁴

B-3 Mekânı, ise 2022 yılındaki kazı çalışmalarında tamamen açığa çıkarılmıştır. Bu mekân ile Korykos Kalesi'nde gerçekleştirilen kazılarla açığa çıkarılan diğer mekanlar benzer özellikler göstermektedir. Kalede 2023 ve 2024 yıllarında gerçekleştirilen çalışmalarda da çok sayıda konut açığa çıkarılmış ve bu yapıların da kendi içerisinde ayrı birimler olduğu anlaşılmıştır. Özellikle B-3 Mekânı'nın doğusu boyunca sıralanan ve bu mekanla aynı duvarları paylaşan mekanların da sütun veya çeşitli devşirme malzemelerin duvar diplerinde ve merkezde olacak şekilde yer aldığı görülmektedir. Bu doğudaki yapılarda çok sayıda kemer taşı ele geçmiştir ve bu durum yapıların üst örtülerinin kemerlerle desteklendiğini göstermektedir. Ancak B-3 Mekânı'nda gerçekleştirilen kazılarda herhangi bir kemer taşının ele geçmemiş olması ve buna ek olarak taşıyıcıların farklı yüksekliğe sahip olması bu yapı için farklı öneriler getirilmesine neden olmuştur. Bu yapıda özellikle farklı uzunluklarda olan taşıyıcıların üst kısmında ahşap dikmelerin yer almış olması kuvvetle muhtemeldir. Buna ek olarak ayrıca kazı çalışmaları sırasında sıkıştırılmış kırmızı renkli sert bir toprak ve bu toprak içerisindeki loğ taşı, yapının ahşap düz bir dama sahip olduğu ve loğ taşının ise damın düzeltilmesi ve sıkıştırılması için kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

B-3 Mekânı'nda gerçekleştirilen kazılarda ele geçen çok sayıdaki havan, ezme taşları, su teknesi ve süzgeç ile buna ek olarak kül ve yoğun hayvan kemiği Orta Çağ'da inşa edilmiş olması muhtemel olan bu mekânın hem tek birimli bir konut hem konut hem de mutfak işlevini aynı anda sürdürdüğünü göstermektedir.

⁴ Örnekler için bkz. Demiriz 2002.

⁵ Kazı Çalışmaları için bkz. Yıldırım-Akar 2023.

KAYNAKÇA

Anna Komnena, (1996). *Aleksiad, Malazgirt'in Sonrası: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Döneminin Tarihi*, (Çev. Bilge Umar), Ankara: İnkılap Kitabevi Yayınları.

Edwards, R. W., (1982), "Ecclesiastical Architecture in the Fortifications of Armenian Cilicia", *D.O.P.* C. 36, 155-176, Trustees for Harvard University.

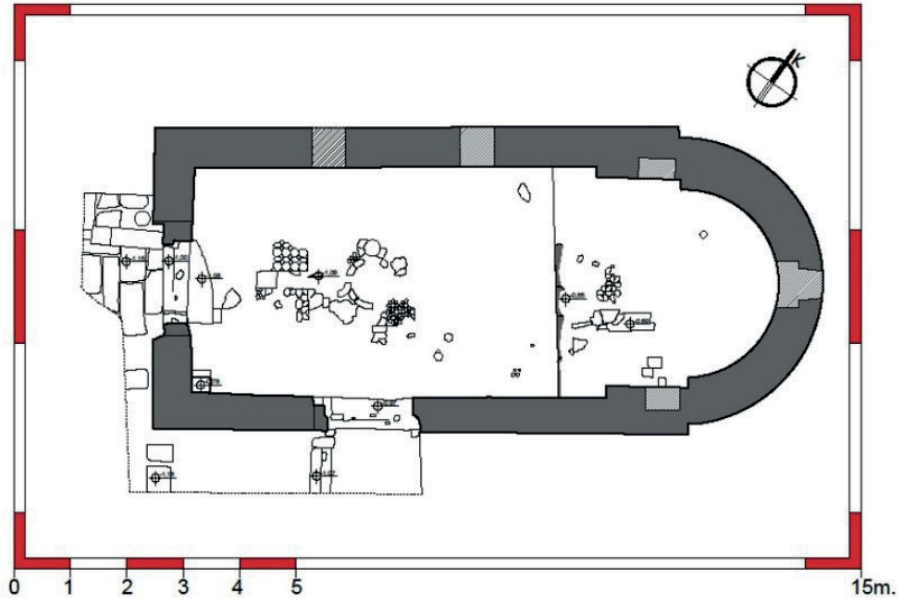
Edwards, R. W., (1987), *The Fortifications of Armenian Cilicia*, Washington.

Demiriz, Y. (2002), *Örgülü Bizans Döşeme Mozaikleri*, İstanbul.

Herzfeld, E. ve S. Guyer. (1930), *Meriamlik und Korykos, Monumenta Asiae Minoris Antiqua*, 2, Manchester.

Yıldırım, Ş. ve Akar T. (2023), Korykos Kalesi 2022 Yılı Çalışmaları, *43. KST. C.3*, 135-148, Ankara.

Görseller

Görsel 1: Batı Kilisesi planı (Korykos Kalesi Kazı Arşivi, 2023).

Görsel 2: Batı Kilisesi'nin genel görünümü.

Görsel 3: Batı Kilisesi kuzey duvarın genel görünümü.

Görsel 4: Batı Kilisesi, batıdaki kapı açıklığının iç mekandan görünümü.

Görsel 5: Batı Kilisesi, güney duvar üzerinde yer alan kapı açıklığı.

Görsel 6: Batı Kilisesi, apsis genel görünümü.

1972

Görsel 7: Batı Kilisesi, seki ve fresko detayı.

Görsel 8: Batı Kilisesi, *opus sectile* zemin detayı.

Görsel 9: B-3 Mekanı'nın kuzeydoğudan genel görünümü.

Görsel 10: B-3 Mekanı kuzey duvar detayı.

Görsel 12: Batı Kilisesi, kuzeybatıdan genel görünüm (Herzfeld-Guyer 1930: şek.190).